

Яцина М.О.

*аспірант кафедри кримінального права ДВНЗ
«Прикарпатський національний університет імені Василя
Стефаніка»*

НЕУРЯДОВІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ЇХ ПЕРСПЕКТИВА ЯК РЕСУРСУ У ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ (СТАН ЗАКОНОДАВСТВА)

Постановка проблеми. Твердження про те, що злочинність здатна швидко видозмінюватись та еволюціонувати, давно стало аксіомою. Її динамічний ріст, який спостерігається у сучасному світі останніми роками, характеризується виникненням нових різнобічних форм девіантної поведінки, демонструє неефективність, а подекуди і нездатність до адекватної та ефективної відповіді з боку формальної кримінально-правової системи. Як наслідок, це змушує окремі держави до пошуків нових шляхів подолання суспільно небезпечної поведінки, зокрема і шляхом розроблення та впровадження програм протидії злочинності, які б базувалися на більш активному залученні громадського суспільства.

Оскільки більшість кримінологічних досліджень покликані розробляти перспективні напрямки протидії злочинності, то вивчення успішного зарубіжного досвіду є предметом наукового інтересу. Дослідження практики залучення громадських інститутів до антикриміногенної діяльності з огляду на оцінювання її ефективності в інших країнах заслуговує на увагу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемами з питань пошуку нових шляхів протидії злочинності, у тому числі за участі громадських інститутів, займалися такі науковці як: В.С. Батиргарєєва, О.М. Ведернікова, В. В. Голіна, Б. М. Головін, М. Г. Колодяжний, О.М. Литвинов, В. І. Шакур, С. С. Шрамко, П. Л. Фріс та багато інших.

Мета статті. Крізь призму міжнародних та національних нормативних актів дана стаття має за мету - дослідження питання про світовий досвід залучення неурядових організацій до процесів протидії злочинності та перспектива впровадження його в Україні.

Виклад основного матеріалу. У сучасному світі інститути громадського суспільства та неурядові організації зокрема, зайняли своє місце у антикриміногенних процесах багатьох країн, що цілком відповідає вектору розвитку як сучасної демократичної держави, підтверджується це багатьма актами Організації Об'єднаних Націй, Ради Європи тощо.

Аналіз матеріалів усіх 15-ти Конгресів ООН із питань запобігання злочинності і кримінального правосуддя дає підстави стверджувати, що світова спільнота немало уваги приділяла залученню громадських інститутів, зокрема неурядових організацій, до сфери протидії злочинності. Зокрема, ще у 1965 році у м. Стокгольмі (Швеція) Третій Конгрес ООН із запобігання злочинності мав назву «Соціальні зміни і злочинність». На даному Конгресі розглядалися п'ять груп питань, дві з яких безпосередньо стосувалися участі громадськості у превентивній діяльності, а саме «Соціальні чинники і запобігання злочинності» та «Громадські превентивні заходи». Варто відзначити, що у зазначеному вище Конгресі брали участь 74 держави та 39 неурядових організацій. З цього моменту конгреси ООН почали регулярно розглядати такого роду питання. Наприклад, під час Четвертого Конгресу ООН у 1970 році у м. Кіото (Японія) серед чотирьох розглядуваних питань було питання, присвячене «Участі громадськості у запобіганні злочинності і боротьби з нею, включаючи злочинність неповнолітніх». Вже на Сьомому Конгресі ООН у 1985 році у м. Мілан (Італія) цей напрям діяльності висунуто як окрему стратегію запобігання злочинності. Практично аналогічні питання, зокрема «Участь громад у запобіганні злочинності», були на порядку денному й під час засідання Десятого Конгресу ООН у 2000 році у м. Відень (Австрія) та П'ятнадцятого Конгресу ООН у 2015 році м. Доха (Катар) [1]. З часу Третього Конгресу даний вектор запобігання злочинності тільки утверджувався, а роль його постійно зростала.

Вивчаючи порівняльні дослідження, які здійснювалися з 1960-х років, можна помітити, що кримінальна політика розвинених країн розвивалась та реформувалась у напрямку на основі участі громадських інститутів в різних сферах кримінально-правової сфери, в тому числі шляхом впровадження наступних заходів: проведення запобігання орієнтованого на суспільство; виправлення та реабілітація злочинців у громадах; використання принципу пропорційності у напрямку розвитку, орієнтованого на суспільство та справедливості. Крім того, здійснювалось це шляхом реалізації таких методів, як: розробка національних програм з попередження злочинності, орієнтованих на суспільство; участь громадськості у кримінальних процесах; створення та підтримка альтернативних методів врегулювання конфліктів; заступництво під час досудових розслідувань; захист вразливих груп, таких як діти та жінки, потерпілих від домашнього насильства; створення організацій, що підтримують в'язнів та їхні сім'ї; органи, що надають безкоштовні консультації та правову допомогу, що надаються соціально вразливим верствам населення [2, 110].

Досвід багатьох держав продемонстрував дієвість використання такого підходу, а тому Економічна та соціальна Рада ООН (далі – ЕКОСОП) у рамках своєї компетенції прийняла два набори керівних вказівок з попередження злочинності, які передбачали засади співпраці держави та громадських інститутів - Керівні вказівки для співпраці та технічної допомоги у сфері попередження урбаністичної злочинності (1995 р.) та Керівні вказівки з попередження злочинності (2002 р.). Так, у п. 2 ч. 2 Керівних вказівок з попередження злочинності 2002 року, які містяться у додатку до резолюції ЕКОСОП ООН № 2002/13, зазначається, що обов'язком держави є на всіх рівнях створювати, підтримувати і сприяти умовам, в яких відповідні державні установи та всі сегменти громадського суспільства, включаючи корпоративний сектор, можуть краще виконувати свою роль у запобіганні злочинності [3, с. 4]. Крім того, п. 9 ч. 3 Керівних вказівок з попередження злочинності 2002 року серед інших проголошувався принцип, зміст якого полягає у наступному: «співпраця та партнерство повинні бути невід'ємною частиною ефективного запобігання злочинності; це включає партнерства на рівні міністерств і відомств, суспільних формацій, неурядових організацій, бізнес сектору та приватних осіб. Держави зобов'язуються сприяти встановленню партнерств з неурядовими організаціями, бізнесом, приватним сектором та громадськістю» [3, с. 5]. Таким чином, був введений новий принцип, за яким повинна будуватися боротьба зі злочинністю у демократичній державі - принцип партнерства. Більше 10 років знадобилося українській державі для того, щоб закріпити відповідний принцип на рівні закону, а саме він згадується серед інших у ч. 1 ст. 11 Закону України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 р., яка говорить, що діяльність поліції здійснюється в тісній співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства [4].

Найбільш яскраво дію принципу партнерства у процесах протидії злочинності можна помітити у діяльності якраз неурядових організацій. Пояснюється це тим, що саме вони є найбільш інституційно організованими та спроможними учасниками громадянського суспільства після політичних партій, та, як показує досвід багатьох країн, можуть стати ефективним гравцем в антикорупційних процесах. На нашу думку, такий досвід може стати вкрай корисним і для української держави, враховуючи ті суспільно-правові трансформації, через які проходить Україна сьогодні. Це ще раз доводить, що питання про діяльність неурядових

організацій у процесах антикриміногенного впливу на злочинність становить як теоретичний, так і практичний інтерес.

Незважаючи на їх присутність у нашій країні, неурядові організації не брались до уваги достатньо серйозно як державними органами, так і державою в цілому протягом тривалого часу. Проте, їх діяльність у сфері протидії є вкрай цікавою і може стати цінним ресурсом на шляху подолання злочинності.

Наприклад, в Україні питання боротьби з корупцією, яка існує як в публічній, так і приватній сферах стоїть вкрай гостро. Проте, основна увага держави прикута до корупції саме публічної сфери, а інша залишається «в тіні» попередньої. Єдине дослідження корупції у приватній сфері в Україні було виконано у 2016 році саме неурядовою організацією «Transparency International». Згадане дослідження має назву «Прозорість корпоративної звітності» [5]. Воно стало чи не першим в Україні системним дослідженням, здійсненим з використанням відповідної методології професійними аналітиками, підкріплене статистичними даними, яке проливає децищу світла на корупційну злочинність у приватному секторі. У перспективі результати такого дослідження могли б бути доречними при здійсненні роботи з удосконалення процесів боротьби зі злочинністю зазначеної галузі, наприклад, при проведенні роботи з удосконалення інституту застосування заходів кримінально-правової відповідальності юридичних осіб чи економічних злочинців тощо.

Іншим позитивним аспектом залучення неурядових організацій до процесів протидії злочинності є те, що це сприятиме росту загального рівня правосвідомості у державі, і таким чином зростатиме рівень довіри громадян до правоохоронних органів та кримінально-правової системи. Загальновідомо, що така довіра суспільства є вкрай важливою, адже ставлення громадян до правоохоронної системи своєї держави безпосередньо впливає і на ефективність протидії, а тому загальний рівень злочинності на пряму залежить від рівня довіри. Рівень довіри є вкрай важливий, адже, як слушно наголошує проф. Альберт Джур (Albert W. Dzur) [6, 56], інститути кримінальної юстиції та правосуддя «prima facie» недемократичні, вони послуговуються силою примусу, систематичною жорсткою ієрархією та використовують нерівність поряд з іншими суб'єктами кримінально-правових процесів.

В Україні цей факт ускладнюється ще й тим, що ми живемо у час, коли панує криза довіри суспільства до правоохоронної системи та судів. Адже рівень довіри українського суспільства до правоохоронної системи та системи судочинства характеризується вкрай високим рівнем не(!)

довіри до них, про що свідчать результати соціологічних опитувань та досліджень. Наприклад, рівень недовіри судовій системі загалом склав 76%, прокуратурі 68%, такі дані на початок 2020 року і така тенденція продовжуються з року в рік [7]. Тому вважаємо, що використання таких підходів за яких залучення неурядових організацій до процесів протидії злочинності у державі є цілком виправданим та стало вимогою часу.

Ще одним вкрай важливим аспектом діяльності неурядових організацій антикримінального характеру є те, що вона не повинна виходити за рамки законодавства, держава повинна розробити чіткі «правила гри». В багатьох демократичних країнах взаємовідносини між державою та громадським сектором регулюються спеціальним нормативно-правовими актами, які передбачають напрямки, форми та методи їх взаємодії. В англійській літературі для таких документів часто використовується термін «compact», який буквально перекладається як «угода; договір». Перші такі угоди з'явилися 1998 року у Сполученому Королівстві та визначалися як угоди «між урядом та добровільним громадським сектором Англії задля вдосконалення їх взаємовідносин задля спільної користі». Зростаюча та всеохоплююча роль, яку відігравали неурядові організації в розвитку позитивних політичних процесів та виконання високоякісних громадських послуг, а також їх внесок до суспільного блага були тими факторами, які переконали чи навіть стали рушійною силою, яка змушувала владу ініціювати перемовини з неурядовими організаціями про документи їх взаємодії [8]. У різних державах такі акти носять різні назви: «угоди» в Сполученому Королівстві, «Хартія неурядових організацій» у Франції, «Урядова стратегія громадянського суспільства» в Угорщині тощо.

Наявність відповідного документу є необхідним, а оскільки він є тим базисом, на якому відбувається співробітництво між урядом та неурядовими організаціями, і така сфера як протидія злочинності не виняток. Адже саме такі документи відображають ті форми, напрямки та засади, на яких ґрунтуватиметься робота неурядових організацій в тому числі і у згаданій сфері.

Якщо ж говорити про українське законодавство, то єдиного документу, який би передбачав усі аспекти такої взаємодії, немає. Існує ряд нормативно-правових актів, кожен з яких в тій чи іншій мірі визначає ті чи інші форми співпраці. Вивчення цих норм дає уявлення про те, як саме можуть неурядові організації бути включеними у процеси протидії злочинності. Це в свою чергу дає підґрунтя для більш детального аналізу, проте це не є предметом даної статті.

Зокрема Законом України “Про засади внутрішньої і зовнішньої політики” від 1 липня 2010 року в ст. 5 законодавець чітко визначив засади внутрішньої політики у сфері формування інститутів громадянського суспільства, а саме: утвердження громадянського суспільства як гарантії демократичного розвитку держави; завершення політичної реформи, посилення взаємодії органів державної влади та органів місцевого самоврядування і об’єднань громадян, запровадження громадського контролю за діяльністю влади; забезпечення незалежної діяльності об’єднань громадян, посилення їхнього впливу на прийняття суспільно важливих рішень; підвищення ролі, відповідальності політичних партій, сприяння політичній структуризації суспільства на засадах багатопартійності, створення умов для забезпечення широкого представництва інтересів громадян у представницьких органах влади; проведення регулярних консультацій з громадськістю з важливих питань життя суспільства і держави [9].

Поряд зі згаданим Законом в Україні є нормативні акти, відповідно до яких здійснюється та планується державна політика у сфері взаємодії влади та інститутів громадянського суспільства, в тому числі це стосується діяльності неурядових організацій. Це, зокрема, укази Президента України “Про додаткові заходи щодо забезпечення відкритості у діяльності органів державної влади” від 1 серпня 2002 р. № 683 [10], “Про забезпечення умов для більш широкої участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики” від 31 липня 2004 р. № 854 [11], “Про сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні” від 26 лютого 2016 р. № 68/2016 [12], який затверджує Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016–2020 рр.

Саме в останньому документі визначено механізм взаємодії громадянського суспільства з публічною владою, через забезпечення ефективних процедур участі громадськості під час формування та реалізації державної регіональної політики та вирішення питань місцевого значення, а саме через проведення консультацій з громадськістю з питань щодо проектів нормативно-правових актів під час їх розроблення; проведення місцевих референдумів, затвердження порядку проведення мирних зібрань, сприяння запровадженню на рівні органів місцевого самоврядування публічних консультацій з громадськістю, громадської експертизи їхньої діяльності та діяльності їхніх виконавчих органів, посадових осіб, комунальних підприємств, організацій та установ; сприяння запровадженню обов’язкових публічних консультацій під час підготовки проектів Державного бюджету України та місцевих бюджетів; визначення порядку здійснення громадської експертизи діяльності з надання адміністратив-

них послуг, а також діяльності бюджетних установ, які надають соціальні послуги; створення ефективного механізму реалізації права громадян на звернення до органів місцевого самоврядування з електронними петиціями; сприяння введенню до регламентів місцевих рад обов'язкових процедур забезпечення інформаційної прозорості та відкритості, зокрема питань залучення громадськості до підготовки проектів актів, що мають важливе суспільне значення [13].

Позитивним кроком у взаємодії державної влади та громадянського суспільства стало закріплення на законодавчому рівні таких форм взаємодії, як: консультації з громадськістю та діяльність громадських рад при органах виконавчої влади; громадська експертиза діяльності органів виконавчої влади. Вищевказані механізми закріплено, зокрема, в таких нормативно-правових актах: як вище зазначені укази Президента України, Постанова Кабінету Міністрів України "Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики" від 3 листопада 2010 р. № 996 (зі змінами) [14], Постанова Кабінету Міністрів України від 5 листопада 2008 року № 976 "Про затвердження Порядку сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади" [15], [16, 94].

Зі змісту норм цих актів випливає, що в Україні існує широке коло форм та методів взаємодії громадського сектору та держави. Більшість з них можуть бути реалізовані неурядовими організаціями таким чином, щоб впливати на антикримінальні процеси у державі. Проте, на нашу думку, відсутність єдиного нормативного документу, який би регулював такі взаємовідносини з державою, як це зроблено у багатьох країнах, а також розпорошеність цих норм по різнорівневих нормативно-правових актах різних суб'єктів (укази Президента, постанови КМУ), більшість з яких прийняті досить давно, дають підстави вважати, що проголошені гасла де-факто носять декларативний характер. Зважаючи на важливість та специфіку такої сфери як протидія злочинності, вбачається доречним створення та прийняття єдиного документу, який би визначав засади, напрямки державної політики протидії злочинності, який би передбачав і відповідну діяльність неурядових організацій. Таким чином держава б вирішила ряд важливих для себе завдань: визнала б громадянське суспільство через діяльність неурядових організацій повноправним суб'єктом протидії злочинності; посприяла б формуванню позитивного іміджу правоохоронної системи держави в цілому; підняла б рівень довіри до них шляхом взаємодії неурядових організацій з правоохоронними органами; зріс би рівень правосвідомості населення шляхом залучення громадян до

антикримінальних заходів через участь у неурядових організаціях. Згаданий документ став би важливим фактом засвідчення демократичного вектору розвитку нашої держави.

Висновки. Неурядові організації де-юре можуть реалізувати широке коло діяльності, яка має антикримінальний характер і спрямована на зменшення рівня злочинності. Вони можуть здійснюватися ними як самостійно, так і шляхом співпраці з державними органами, в тому числі і правоохоронними. На нашу думку, найперспективнішими заходами можуть бути: проведення аналізів, статистики, зокрема стосовно детермінант злочинності, які мають місце у суспільстві; здійснення громадського контролю за діяльністю державних органів, в тому числі правоохоронних; соціальна робота з жертвами злочинів, колишніми злочинцями; шляхом участі в обговореннях проектів нормативно-правових актів, норми яких покликані протидіяти злочинності та подання зауважень чи пропозицій до них; шляхом участі у громадських радах, які функціонують при правоохоронних органах; проведення інформаційних компаній з питань, що стосуються злочинності; адвокація з питань прийняття рішень владними суб'єктами, що стосуються сфери протидії злочинності; виконання кримінологічних експертиз нормативно-правових актів у галузі та заходів з протидії злочинності, які застосовуються державою. Даний перелік не є вичерпний, проте більшість з вказаних заходів можуть виконуватись вже сьогодні. Отже, неурядові організації несуть в собі значний ресурс як один з перспективних напрямків протидії злочинності, проте, який наразі залишається не задіяним на достатньому рівні.

1. *United Nations Congresses on Crime Prevention and Criminal Justice 1955-2015: 60 years of achievement [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.un.org/en/events/crimecongress2015/pdf/60_years_booklet_EN.pdf.*
2. *Varvai A. Non-Governmental Organizations Participation in Criminal Processes / A. Varvai, H. Mohamadi, A. Nourian. // Journal of Politics and Law. – 2016. – Vol. 9, No. 9. – p. 110–118.*
3. *United Nations Standards and Norms in Crime Prevention At your finger tips / UNODC [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/UN_standards_and_norms_in_crime_prevention_at_your_fingertips.pdf.*
4. *Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.*

5. Войцїцький Ю. Прозорість корпоративної звітності: оцінка найбільших приватних та державних компаній України [Електронний ресурс] / Ю. Войцїцький, Д. Якимчук // *Transparency International Україна*. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: https://ti-ukraine.org/wp-content/uploads/2018/09/ti_rating_ukr_final_web.pdf.
6. Dzur, Albert W. «Public Restorative Justice: The Participatory Democratic Dimensions of Institutional Reform», *Raisons politiques*, vol. no 59, no. 3, 2015, pp. 51-71.
7. Оцінка громадянами ситуації в країні, рівень довіри до виконавчих та правоохоронних органів влади, оцінка діяльності Уряду (лютий 2020р. соціо-логія) [Електронний ресурс] // Український центр економічних та політичних досліджень ім. О. Разумкова. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <http://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-sytuatsii-v-kraini-riven-doviry-dovykonavchikh-ta-pravookhoronnykh-organiv-vlady-otsinka-diialnosti-uriadu-liutyi-2020r>.
8. Toftisova R. *Implementation of NGO-Government Cooperation Policy Documents: Lessons Learned* [Електронний ресурс] / Radost Toftisova // *The International Journal of Not-for-Profit Law*. – 2005, Volume 8, Issue 1, November. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.icnl.org/resources/research/ijnl/implementation-of-ngo-government-cooperation-policy-documents-lessons-learned>.
9. Закон України “Про засади внутрішньої і зовнішньої політики” від 1 липня 2010 № 2411-VI [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2411-17>.
10. Указ Президента “Про додаткові заходи щодо забезпечення відкритості у діяльності органів державної влади” від 1 вересня 2002 р. № 683/2002 [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/683/2002#Text>.
11. Указ Президента “Про забезпечення умов для більш широкої участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики” від 31 липня 2004 р. № 854 [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/854/2004>.
12. Указ Президента “Про сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні” від 26 лютого 2016 р. № 68/2016 [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/68/2016?lang=uk#Text>.
13. Указ Президента України “Про сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні” 26 лютого 2016 року №68/2016 [Електронний

- ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/68/2016>.
14. Постанова Кабінету Міністрів України “Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики” від 3 листопада 2010 р. № 996 [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-n>.
15. Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Порядку сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади” від 05 листопада 2008 року № 976 [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/976-2008-n>.
16. Ковальчук С. Про правові основи громадянського суспільства та його взаємодію з органами публічної влади / С. Ковальчук // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки. - 2017. - № 865. - С. 90-97. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vtulprun_2017_865_16.

Яцина М.О. Неурядові організації та їх перспектива як ресурсу у протидії злочинності (стан законодавства)

У статті розглядається проблема неурядових організацій як ресурсу у боротьбі зі злочинністю. Виокремлено низку проблем, які ускладнюють процес боротьби зі злочинністю в Україні. Серед них: недовіра громадськості до правоохоронної системи та відсутність чіткого законодавства, що регулює питання співпраці та партнерства між державою та громадянським суспільством на місцях. Автор вважає, що такі проблеми можна вирішити за участю інститутів громадянського суспільства (а саме неурядових організацій). Пропонується прийняти єдиний нормативно-правовий акт, який визначав би політику української держави у сфері протидії злочинності та передбачав залучення громадянського суспільства через роботу неурядових організацій до такої діяльності. Як результат, автор зазначив, що неурядові організації мають великий потенціал як ресурс для боротьби зі злочинністю, який все ще потребує реалізації.

Ключові слова: антикримінальні заходи, громадянське суспільство, злочинність, неурядові організації, протидія.

Iatsyna M.O. Non-governmental organizations and their perspectives as a resource in crime counteraction (state of legislation)

The article considers the issue of non-governmental organizations as a resource in combating crime. A number of problems that complicate the process of combating crime in Ukraine have been singled out. Among them: public distrust in the law enforcement system, and the lack of clear legislation to regulate the issue of cooperation and partnership between the state and civil society in the field. The author believes that such problems can be solved through participation of civil society institutions (namely non-governmental organizations). It is proposed to adopt a sin-

gle legal act that would determine the policy of the Ukrainian state in the field of combating crime and provide for the involvement of civil society through the work of non-governmental organizations in such activities. As a result, the author pointed out that non-governmental organizations have great potential as a resource in combating crime, however, which still needs to be implemented.

Key words: anti-criminal measures, civil society, counteraction, crime, non-governmental organizations.